

Hvem ejer Dannebrog?

af Uffe Østergård

“Hvem vil dø for Europa?” spørges der ofte i politiske kredse. Og svaret lyder at det vil ingen, og at det netop er derved EU på en positiv måde adskiller sig fra “rigtige” stater. Omvendt demonstrerer Dansk Folkeparti i dag i anledning af grænsekontrollens forsvinden for at bevare de nationale værdier. For retten til grænsekontrol, forskel på dem og os, mod svensk og tysk politisk ret til at forfølge forbrydere ind over landegrænsen. Flag, blod, ære og krige, som vi kendte dem i verdenskrigenes 20. århundrede, skal tilbage, råber partiet. Som endda har købt en grænsestationen i Sæd for at kunne vise flaget overfor de fæle tyskere.

Derimod er der ingen som kræver at man skal være villig til at dø for det fornuftige og pragmatiske samarbejde i Europa. Det handler nemlig først og fremmest om at etablere regler for afklaring af uenigheder mellem lande og fri bevægelighed for varer, kapital, tjenesteydelser og arbejdskraft. Det lyder måske ikke af så meget, men sammenlignet med de ca. 400 års anarki og krig mellem suveræne stater, som vi plejer at kalde for “folkeret”, “international politik” eller det westphalske system af suveræne territorialstater (navngivet efter fredsslutningen efter Trediveårskrigen i 1648), er det egentlig ganske meget. Og i hvert fald nok til at kalde de nationale følelser frem, når det viser sig at arbejdskraften er mennesker som kan krydse den dansk-tyske grænse uden at vise pas.

De ansvarlige politikere og embedsmænd der i årene lige efter 2. verdenskrig fandt på dette samarbejde havde af verdenskrigene lært hvor farlig nationalfølelse er, når den slippes uhæmmet løs i den nationale interessens tjeneste. Følelserne gør man klogt i at reservere for sin familie, sit fodboldhold og lignende. Nationale fællesskaber er derimod “kunstige” i den forstand at man taler som om man er i familie med sine fæller, men rent faktisk ikke er det. Man lader “som om” det er tilfældet, hvorfor det er blevet gængs praksis at kalde nationer for syntetiske eller forestillede fællesskaber (på engelsk “imagined communities”). Det betyder ikke at de ikke kan få yderst reelle virkninger, absolut ikke. Men blodsmæssigt er vi danskere altså ikke i familie med hinanden. Og slet ikke med de døde eller de endnu ikke fødte, der også tilhører nationen.. Det hjælper ikke at vi taler om “naturalisering”, når nye optages i fællesskabet eller om “rødder”, når vi vil understrege hvor fremmede, mennesker der er kommet til udefra, er. At mennesker har “fødder” er et faktum, der ikke ændres af den megen tale om “rødder”.

Nationerne i deres moderne, demokratiske form er ikke særligt gamle, men meget stærke fællesskaber. Formodentlig de stærkeste typer af fællesskaber menneskeheden nogen sinde har fundet på. Men netop derfor har de også en farlig side. Nationalfølelsen er nyttig i mange sammenhænge. Den er bl.a. forudsætningen for at vi i demokratiets navn er villige til at lade mennesker i en helt anden egn af landet bestemme hvordan vi skal indrette os, mennesker som vi næppe nogen vil møde og som vi muligvis slet ikke bryder os om.

Den tidligere britiske ambassadør i Danmark, James Mellon, bemærkede i sin bog “Og gamle Danmark” at forudsætningen for at velfærdsstaten fungerer i Danmark er at danskerne ligner hinanden, at de er en stamme som ashantierne i Vestafrika. Det er formodentlig en kende overdrevet, faktisk fungerer velfærdsstater

efterhånden også i mange andre lande i Europa, hvor befolkningen er mere forskellig og uenig end her. Og ofte endda på et højere niveau. Men James Mellon har ret at vi selv opfatter denne ensartethed som forudsætningen for den særlige danske variant af demokrati og nation, hvor man ikke argumenterer med hjernen, men med hjertet. “Hjerternes tale” lyder godt men er ret beset noget vås.

Nationalstaterne er blevet udstyret med sange, flag, følelser og symboler i rigt mål. For rigt mål efter nogles mening, men i hvert fald med god plads til følelser. Det er EU ikke, selv om der har været et par forkølede og heldigvis mislykkede forsøg på at introducere nationalt lignende symboler på det europæiske plan i form af blå sokker med stjerner, paraplyer, Europa-hymne osv. Det virker ikke, af den enkle grund at vi allerede har sådanne symboler på nationalt plan. Tværtimod er der sket det at lande som Luxembourg har fået et nationalt sprog for at ligne de andre (det skete i 1984), og at republikken Irland er begyndt at anvende sit gamle gæliske sprog i lang større omfang takket være tilskud til kulturelle aktiviteter. For slet ikke at tale om den eksplosive vækst af regionale sprog og kulturer med penge fra EU.

En mønstergyldig markering af opgivelsen af nationale symboler på EU-niveau var fejringen den 9. maj 2000 af 50-året for Schuman deklARATIONEN, den erklæring der indledte Kul- og Stål-unionen og dermed hele det moderne integrationsprojekt. Den 9. maj er til moro for flere generationer af danske journalister blevet udråbt som officiel europæisk helligdag. Mange af medarbejderne i institutionerne holdt da også fri på dagen – og da den faldt på en tirsdag, også mandagen før. Europaparlamentet og Europakommissionen havde i fællesskab indkaldt til et stort seminar i parlamentsbygningen i Bruxelles, og det forløb som sådan noget nu gør. Men i den højtidelige anledning havde nogen i protokollen fundet det nødvendigt at markere 9. maj kl. 12 med en flaghejsning uden for mødesalen. Og her viste den ikke-nationale karakter af samarbejdet sig i al sin tydelighed. En postmoderne “som-om”-ceremoni, hvis der nogen sinde har været en.

Uanset al snak om militært samarbejde råder EU ikke over egne militære styrker, ja ikke engang et uniformeret vagtkorps har man. Hvordan så markere højtideligheden? Jo man låner et belgisk brandmandsorkester med basuner og det hele, hejser et flag med 12 gule stjerner to meter op, hører en tale på halvandet minut af den kvindelige formand for parlamentet og anslår Europa-hymnen. Ingens ryg kildrede som den uvægerligt gør ved nationale ceremonier, hvor meget man end forsøger at undgå at blive revet med. Ingen i den lidt forlegne forsamling forsøgte at brumme med på Schillers “Ode an die Freude”. Men dette kedelige og ikke-suggestive forløb af ceremonien er netop det fine ved det europæiske samarbejde. Ingen falske anråbninger til hjertet, ingen forsøg på at rive deltagerne med på tværs af al koldsindig fornuft, som vi så tit har set det ved nationale manifestationer og fodboldkampe for den sags skyld. Ren, pragmatisk politik, der taler til hjernen, ingen falsk anråbning af hjertet. Allerhøjest en nøgtern forfatningspatriotisme med respekt for de fælles vedtagne spilleregler, som den tyske filosof Jürgen Habermas kalder holdningen. Det er Europa når Europa er bedst og mest “europæisk”. Men det er åbenbart ikke noget for rigtige danskere, der føler sig tryggest ved hjerternes tungetale – på dansk eller halvdårligt engelsk.

Men faktisk passer den pragmatiske og nøgterne politiske kultur, som vi danskere så ofte roser os at have, slet ikke så dårligt til dette lidet glamourøse Europa. Flertallet vil bare ikke indrømme det, eller også har danskheden skiftet karakter i de senere år under indtryk af Dansk Folkeparti og Søren Krarups tidehvervske misbrug af danmarkshistorien, flaget og grænsen. Udgangspunktet for

mange danskeres bekymring over det europæiske samarbejdsprojekt er en forestilling om at det velfungerende demokratiske folkestyre skal afgive suveræniteten til fordel for det store bureaukratiske dyr i 'Bruxelles' – eller 'Bryssel' som det hedder på EU-modstandernes sprog og flamsk. Det paradoksale er at denne nostalgi for det samarbejdende folkestyre i vid udstrækning formuleres af personer, der for få år siden aldrig forpassede chancen til at formulere en ætsende kritik af den slatne, konsensusøgende danske politik. Folk som afskyede dette latterlige lille land, hvor de store linier og klare synspunkter aldrig bliver trukket op, og hvor den foretrukne politiske fremgangsmåde altid er ingenting at gøre, før situationen ændrer sig "af sig selv".

Nu viser det sig at den politikform måske slet ikke er så tosset. Ja til sogne- og amtspolitik i national forklædning, nej til national og Europa-politik, det synes at være dagens parole i det postpolitiserede Danmark. Idealistiske intellektuelle har det dog med at ønske sig mere, uanset om de er for eller imod samarbejdet. Et mere aktivt europæisk statsborgerskab baseret på en forfatningspatriotisme kunne være et bud. Den svarer i grunden helt godt til den opfattelse som vores nationale ideolog Grundtvig formulerede i 1848 i sangen "Folkeligt skal alt nu være". Her skrev han bl.a.: "Til et folk de alle høre, som sig regne selv dertil". Hvis man vil være med i fællesskabet, så er man med, uanset hvordan man ser ud, eller hvor man er født. Her ser jeg nådigt bort fra at Grundtvig få linier senere skrev det modsatte i nogle nationalistisk-racistiske vers som klogeligt ikke er medtaget i Højskolesangbogens udgave, men som var ganske populære i højskolekredse i 1930'erne.

Folkelig begejstring for EU-projektet er ikke kun en mangelvare her i landet, men også i det øvrige Europa. Unionen har hovedsageligt været et anliggende for regeringer og politiske eliter, som ville ændre nogle forhold i deres eget land. Den idealistiske begejstring har været indskrænket til relativt små grupper optaget af at sikre især udsoningen mellem Tyskland og Frankrig eller – mindre ambitiøst – i det mindste forhindre krig imellem de europæiske lande. Og så italienske føderalister der aldrig har accepteret det Italien der kom ud af samlingen i 1800-tallet.

Det danske bidrag til Europa kunne måske være et krav om at unionen skal være noget alle borgere føler tilknytning til. Sådan som flertallet af danskere omgås med Dannebrog. I andre europæiske lande er statens flag et fjernt symbol, som hænger foran magtens huse. Men danskerne har taget den røde dug med det hvide kors til sig og bruger den i det helt private liv ved fødselsdage, jubilæer og dødsfald. Ja, nogen ruller sig ligefrem i den ved helt særlige lejligheder som nationale fodboldkampe eller når familiens kære skal modtages efter at de er vendt hjem fra udflugter til det farlige udland. Og det selv om flaget fra starten var mindst lige så krigerisk som andre landes nationale symboler, idet Dannebrog i udgangspunktet var forbeholdt krigsflåden og kongehuset. Først med demokratiets indførelse og borgerkrigen om Sønderjylland i midten af 1800-tallet blev det rød-hvide flag et nationalt symbol. Et "folkeligt" symbol som det hedder på grundtvigiansk. Men nu har vi levet så længe med flaget at det er blevet fælles ejendom.

Denne uhøjtidelige omgang med de store symboler på staten og magten kan vi måske godt være bekendt at eksportere til de andre europæere. Og derved give et bidrag der passer til en postmoderne og postpolitisk tids ubehag ved alt for store og misbrugte ord som Europas sjæl og identitet. Risikoen for at den uerkendte nationalisme i flagsvingeriet slipper løs og bliver til nationalchauvinisme er selvfølgelig nærliggende. Dansk Folkepartis demonstrationer i dag antyder at den danske omgang

med nationalsymbolerne ikke længere er så uskyldig og selvvironisk som vi tidligere har troet. Men hvis det kunne lykkes at erobre den danske nationalfølelse tilbage fra de kyniske folkeforførere i Tidehverv, Dansk Folkeparti, den Danske Forening og diverse mere eller mindre venstreorienterede modstanderbevægelser, kan vi godt være bekendt at eksportere glæden over flaget og de andre nationale symboler. Selv til Tyskland, hvor ungdommen bestemt har brug for noget at være stolt over.

Det flertal i Folketinget som har ophævet pastvangen har faktisk meget at være stolte af. De har ikke svigtet nationen, men demonstrerer tværtimod tiltro til at den godt kan klare sig uden krykker og støttepædagoger. Nationale pas blev indført ved udbruddet af 1. verdenskrig i 1914 netop for at holde fast på de værnepligtige befolkninger, så de kunne bruges til kanonføde. Det er da en fest værd at vi nu regner med at være kommet længere.

Jyllands-Posten Indblik 25. marts 2001